

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 32

10 AUGUST 1924
KOLOZSVÁRI M. KÖNYVTÁR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

In acest număr: Mobilizare morală ^{szárm.} te Octavian Goga; Seară, poezie de Vintilă Russu Ștrianu; Organizarea proprietății rurale de Ion Iacob; Suntem ori nu suntem fasciști? de Alexandru Hodoș; Maramureș țară tristă de Ion Străinul; Controlul administrativ de P. Nemoianu; Cea dintâi iubire de Sep-timiu Popa; Import-export de Sp. Dragomir; Gazeta rimată: Hidroterapie de Pom-piliu Apărețe; Însemnări: Jean Jaurès; Victimele de peste Nistru; Musafirii nepoștii; Scatologie; Concordatul cu Roma; Reviste ardelenesti

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

Mobilizare morală

Vântul de anarhie de peste Nistru a început să bată din nou împrejurul nostru. În laboratorul dela Moscova, unde pe spinarea unui biet' popor răbduriu se prepară metodic microbii destrucțiunii, pare a fi iarăș fierbere mare. Conducătorii sovietelor, după cinci ani de experimentare, introduc fermente noi în teoriile lor. Ideile comunismului, înfrânt pe toată linia ca doctrină de stat, trec printr'o radicală revizuire. Înțelegând că agitația proletarilor uvrieri nu mai poate fi o platformă de răsturnare, oamenii lui Trotzky, trecând peste concepția lor tradițională și peste masele mujicului rus pe care-l exploatează într'o izolare ermetică, se gândesc să deslănțuie revoluția lumii prin inflamarea păturii țărănești din vecini.

Rețeta, după o migăloasă pregătire programatică, a intrat în domeniul practic. Emisarii tovarășului Zinoviev-Apfelbaum s'au răslețit pretutindeni în Europa centrală, și opera lor se anunță ca de obicei prin semănarea crimei. Cu deosebire statele din apropierea noastră resimt acțiunea de dărâmare. În Bulgaria agitația pare a fi în ajunul unei încăerări generale. În regatul iugoslav mișcarea lui Radici s'a încadrat definitiv în îndrumările Moscovei. În Polonia și Cehoslovacia puternicele partide comuniste și-au accentuat rolul de luptă în recentul congres din capitala Rusiei. Un plan de ansamblu, care strânge toate firele într'o singură mână, se întrevește la fiecare pas. Comunismul rus înainte de-a se prăvăli la el acasă aleargă la revoluțiile de peste granițe ca la ultima barcă de salvare. Trotzky, gândindu-se la plecare, vrea să trântască ușa după el, ca să sguduie întreg continentul. De-aceea rețeta a început să lucreze cu o febrilitate satanică. Pretutindeni propaganda se întetește și paralel cu distrugerea morală actele de teroare se înmulțesc. Suntem împrejmuiți din toate părțile de-un uragan surd, care poate să fie înfrânt de bunul simț al popoarelor

vecine, dar poate să și isbucnească în măsura în care viața de stat nu s'a consolidat încă.

România e o insulă în mijlocul acestei volburi întunecate. Neamul nostru, care s'a regăsit pe sine însuși într'o singură țară după o mie de ani de apăsare străină, are instinctul alcătuirii de stat și rezistă destrămării printr'o împede conștiință națională. Prea au fost hrănite de veacuri dogmele acestei religii, prea s'au înfipt adânc în structura de gândire a rasei, ca urma lor să se șteargă la cea dintâi atingere cu o maladie exotică. Noi trăim încă în prima perioadă a unirii politice, ai cărei fiori ne stăpânesc toate fibrele. Dar mai e și un obstacol sufletesc pe care psihologia poporului nostru îl ridică împotriva invaziei din vecini. E bunul simț latin, tendința de sănătos raționalism care e la baza mentalității noastre. E poate cea mai puternică pavază, prin care am păstrat aici o diferențiere etnică bine marcată, acest patrimoniu specific de simțire. Cu ajutorul lui ne-am încercuit în fața încercărilor de desnaționalizare, și tot el ne apără astăzi de revărsarea valului asiatic. Și-acum opunem oricărei cutropiri arsenalul consacrat al unei istorii milenare. Cea din urmă dovadă palpabilă a complectei îngrădiri sufletești am dat-o în războiul recent, când armatele noastre care luptau în tranșee amestecate cu trupele rusești, nu numai că au eliminat boala lor, dar au privit cu un examen critic nebunia mistică și-ar stărpit-o cu simțământul unei conștiințe superiorități de rasă.

Lenin a avut prilejul să înțeleagă dela început, că pentru catehismul lui, Nistrul e un impenetrabil zid moral, și de-aceia în afară de banditismele de rigoare, bolșevicii n'au desfășurat pe teritoriu nostru o acțiune de propagandă intensă ca în alte părți. Anii au trecut într'o relativă liniște, și, cu excepția bombei lui Goldstein dela Senat, n'am înregistrat aici un special program de luptă. Cu vremea însă planul dela Moscova s'a amplificat și-a căutat să se adapteze împrejurărilor. După dezastrul militar din Polonia, politica de expansiune a lui Cicerin pentru a avea o chestiune deschisă pe frontul occidental al Rusiei a ridicat problema Basarabiei, iar ca mijloc de agitație pentru Europa centrală a adoptat formula nouă a mișcărilor țărănești. Ne găsim deci în fața unei faze evolutive a doctrinei moscovite, în care se ivesc acorduri proăspete și care indică de pe-acum mijloace noi. Rezultatul se vede clar la țările învecinate, dar se anunță și la noi. Teroarea, cunoscută uvertură a tuturor dramelor bolșevice, a început cu atentatul dela pirotehnie și cu ultimele tâlhării, pregătite într'o înlanțuire organică cu tot ce se petrece dincolo de frontiera noastră. Probabil există și o preparație ocultă, care ne rezervă surprize. Suntem, deci, după toate evidențele, atrași în rețeaua de acțiune a angrenajului comunist diriguit de sinedriul dela Moscova, și pacea noastră internă de pân'acum e serios primejduită.

România va trebui să aperse lovitura cu conștiința liniștită, că priveghind asupra ordinii de stat păzește însăși existența națională. Va trebui, de sigur, o operă de guvern condusă cu energie și înțelepciune, care să urmărească germenul destructiv, și să-i strivească sub prescripțiile legalității. În ce fel se va îndeplini această îndatorire

grea de către guvernul actual, nu vedem. Nu știm peste tot dacă va avea deplina autoritate s'o facă. Știm însă, că mai mult decât ori-ce măsură de guvernământ, trage în cumpănă starea sufletească a societății, impoderabilul moral al auto-apărării. În această materie trebuie desfășurată cea mai conștientă acțiune de prevedere. Dela început nu ne îndoim că poporul românesc va primi cu yechea lui seninătate noul asalt. Demagogia și-a trăit traiul la noi, milioanele de țărani angajate la o muncă pozitivă pe glia lor, cu toate mizeriile ce îndură, refuză ori-ce curent obscurantist și păstrează buna orânduială a vieții. Fenomene de înțelegere și disciplină admirabilă ne-au arătat că satele sunt tot atâtea puncte de razim ale dragosteii de țară la noi, și ale ordinii cetățenești. Temelia organismului național e solidă și ne fereste de ori-ce cutremur inoportun. Cu aceeași sinceritate însă, trebuie să mărturisim că toate constatările ce facem zilnic asupra clasei conducătoare și asupra burgheziei orășenești în mod global sunt destul de îngrijitoare. Pe cât de normală e legătura sufletească a masselor, pe atât de fragilă încă ne apare contopirea stratului superior. Diversități de impulsuri culturale și moșteniri dintr'o viață de stat străină produc fricțiuni apreciabile și procesul de închegare se face lent, întovărășit de crize intermitente. Suntem încă în perioada de elaborare a unității, pe care cinci ani n'au fost în stare s'o desăvârșească. Pe cât de refractare ne sunt deci satele la ori-ce îndemn subversiv, pe cât de statornic fixată suprafăța lor de simțire ca un lac întins în care bat aceleași unde, pe atât de tulburătoare și haotică ni se pare uneori înfașurarea pistriță din vârful piramidei, unde e un amestec ciudat de gânduri și de glasuri.

Evident, că această apropiere și echilibrare trebuie grăbită, dacă vrem să obținem un chiag unitar în fața celei mai diabolice șurubării de destrămare. Numai o pedagogie cetățenească, în sensul strict al principiului național, e în stare să creeze aici o cohesiune, pe care statul poate clădi ca pe-o forță de rezistență utilizabilă. Cum se face astăzi această educație, și cine-o face? O face statul prin organele lui copleșite de mizerii materiale, fără o linie de conduită precisă, fără program și fără voință în executare? Priviți la cei o jumătate de milion de străini imigrați din toate părțile, ca o teribilă pecingine pe trupul nostru, elemente dușmane și inadaptable, care în rezervoriul nostru de energii sunt o poftă activă! Cine-i întreabă de rosturile lor, și cine lămurește dacă contribuie cu-o picătură măcar la străduințele noastre? E marasm pe toată linia în California românească, unde exploatatorul străin, prin bacșiș și cointerésare, amuțește problemele de conștiință până sus în sferile înalte.

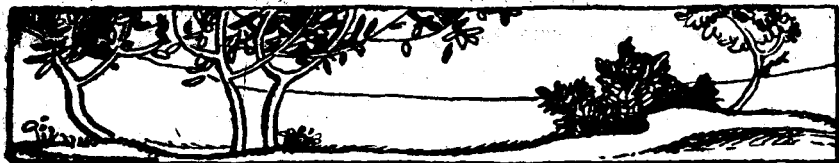
Ar rămâne o singură acțiune de lămurire și de propagandă, care pretundenți e mijlocul clasic al tuturor operelor de închegare socială: presa. Gazetăria noastră ar trebui să fie în plină renaștere, acum la începutul unei vieți de stat schimbate, când o pulsație mai vie ca de alte ori mișcă toate păturile. În ea ar trebui să se concentreze tot planul nostru de apărare. Coloanele ei ar fi să reoglîndească spiritul național și să propage adevărurile rasei. Prin ea s'ar pară ori-ce gest

ostil în fiecare zi, răspândind sănătate și încredere în mulțime. Cine face însă această presă, și cum o face? Am răspuns demult acestor două întrebări și-am pătit destul pe urma lor. Astăzi însă, când pre-ludiile Moscovei actualizează iarăș cu mai multă tărie chestiunea, când deodată cu bombele și incendiile se scurge zilnic otrava prin canalul călimarelor străine, nu vi se pare că lucrul e mult mai serios și consecințele mult mai grave? Acum zece ani, pe urma neutralității României, v'aduceți aminte ce galerie de gazete vândute s'a improvisat la București, și ce avalanșe spurcată a rămas în urmă! Credeți că la acest moment sentimentul moral e altul în fața tentativelor bolșevice, credeți că rubla de aur are mai puțină căutare decât mărcile lui Guenther, și că o listă nouă de cumpărați are să fie mai mică decât cea de ieri? Eu nu mă leagăn în această iluzie deșartă, fiindcă dinastia Honigmanilor din presă e mai tare azi de cum era în România mică, fiindcă redacțiile lor sunt mai populate și rotativele lor mai unse ca odinioară. Și mai este încă ceva, o nuanță care nu-mi scapă, și care schimbă situația în defavoarea noastră. Sunt de părerea că atunci era mai puțină înrudire în țintă, de cuget și de nervi, între d. Blumenfeld și d. Guenther, decât este astăzi între Apfelbaumii dela Moscova și între Honigmanii de pe calea Victoriei...

Iată de ce, bolșevismul neexistent în psihologia masselor la noi are totuși aliați naturali în interpușii dintre noi și mulțime, în predicatorii dezagregării prin presă. Opera lor e cu deosebire pernicioasă azi, fie-că e plătită, fie-că se propagă prin instincte de rasă străine de-ale noastre și afiliate actualei conduceri moscovite printr'o firească înrudire de sânge. Astăzi deci, când steagul roșu ni se agită la granițe, noi nu putem răspunde decât prin punerea în valoare a vechilor tradiții, printr'o coborâre în noi înșine, prin scutul secular al îngrădirii sufletești. Această operație n'o poate face nici starea de asediu, nici comisarul de siguranță, o poate îndeplini numai societatea românească, care trebuie să-și disciplineze rațiunea urmând un crez național, dacă vrea să trăiască.

Cu acest obiectiv al întăririi frontului sufletesc împotriva primejdiei din afară, suportând cu zâmbete ori-ce chelălăială și lovind ori-ce rătăcire, fiind în dreptul nostru de apărători ai țării pentru care ne-am sbuciumat atâta, facem apel la toți intelectualii români și propovăduim necesitatea mobilizării lor morale...

OCTAVIAN GOGA

Seară

Nucii — adie miros crud.
Cocoșu-și sule (cu grije)
Găinile în dud.

Din vale până 'n munte
Toți brazil se scutură lung,
Pe frunte.

Apa mersul și l-a domolit.
Soarele se lasă oboșit,
O clipă stă — și se rostogolește
Ca un disc,
După pisc.

Se 'ntorc acasă care pline,
Mor lărmile cu 'ncetul în ograde...
O babă bătrână ca o seară,
În poartă, șade...

VINTILĂ RUSSU ȘIRIANU

Organizarea proprietății rurale

— Nevoia unui institut național pentru sprijinirea agricultorilor —

Banca Altruistă a fost o instituție financiară privilegiată de stat, pentru scopuri politice agrare ungurești. Pe vremuri, guvernele ungurești au năzuit să asigure, cel puțin în aparență, un caracter de legalitate politicii lor agrare. Toate operațiunile agrare ale statului au fost învaluite într'un decor de utilitate publică, deși în fond ele aveau drept scop deposedarea mai ales a elementului românesc. Legile lor în materie agrară toate erau dictate de rezoane economice, în fond însă ele au servit pentru asigurarea supremației elementului unguresc. Cea mai vie dovadă a acestui sistem de acaparare este organizarea proprietăților, decretată prin legiferările agrare începând dela 1871 încoace.

Legile pentru regularea proprietăților au avut incontestabil și motive economice, însă în definitiv ele au urmărit mai ales scopuri politice. Analizând pe deoparte, în mod teoretic, conținutul acestor legi, iar pe de altă parte scrutând situația reală creiată prin executarea lor, se va constata că *s'a zis una și s'a făcut alta*.

Mai târziu, regimurile ungurești au dat pe față intențiunile lor agrare, dar sinceritatea nu le-a folosit. Prin proiectul de lege asupra colonizărilor și parțelărilor, pregătit în anul 1909 de faimosul ministru Darányi, ungurii au dorit odată să legifereze în mod pozitiv intențiunile lor agrare. Ajuns la cunoștiința lumii acest proiect de lege, s'a creiat însă o atmosferă așa de ostilă, mai ales în cealaltă parte a monarhiei, încât din interese politice el n'a ajuns la desbateri în Parlament. Cu altă ocaziune voi reveni și asupra acestui proiect, și voi arăta clar monstruoziitatea lui.

Văzând stăpânii de odinioară ai Ungariei, că pe față nu reușesc, au revenit la sistemul din trecut, și aici trebuie găsit motivul adevărat al înființării *Băncii Altruiste*. Pentru asigurarea proprietăților cu capital rural nu era tocmai nevoie de înființarea unei noi instituții financiare, deoarece cele trei instituții existente erau capabile să livreze întreg capitalul rural necesar.

Înființarea *Băncii Altruiste* s'a făcut cu alt scop, și anume: să realizeze pe cale evolutivă programul agrar, pe care l'a preconizat

proiectul de colonizare a lui Darányi. Deci, legea din 1911, este înlocuirea în altă formă a proiectului din 1908. În baza acestei legi, *Banca Altruistă* a fost chemată să desăvârșească deposedarea elementului românesc din Ardeal. Ea a fost dușmanul cel mai pronunțat al proprietății românești.

Banca Altruistă a fost un organ al statului, îmbrăcat în haină particulară, și înființat după concepțiile sistemului de bifurcație. Inițiativa particulară era exploatată, sprijinul și controlul statului erau asigurate. Președintele, precum și o mare parte a membrilor din consiliul de administrație al instituției, erau numiți din înalți funcționari ai ministerelor de Finanțe și Agricultură. Nici un dividend și nici o plată nu se rezerva pentru ei, deci serviciile lor treceau ca oficiale. Un capital nelimitat stătea la dispoziția acestei instituții, din partea statului. *Banca Altruistă* a funcționat începând dela anul 1912. Activitatea sa a fost îndreptată mai ales în regiunile locuite de români, unde avea misiunea să acapareze orice pământ în scopurile politice agrare ungurești. Ea a cumpărat în regiunile locuite de români, într'un interval relativ scurt, 30.000 iugăre. Din această întindere, $\frac{2}{3}$ părți, deci 20.000, iugăre au fost parcelate în colonii de 5—10 iugăre pentru coloniști unguri, iar restul de 10.000 iugăre a fost dat ca proprietate mijlocie. Nici o palmă de loc din această întindere nu s'a oferit vreunui român. *Banca Altruistă* a asigurat supremația elementului unguresc prin sprijinul material, pe care l'a pus la dispoziția proprietarilor unguri. În cursul timpului, proprietățile mijlocii și mari din Ardeal au început a slăbi și a se pulveriza prin parcelări. Prin această, elementul unguresc dădea înapoi, iar românii încet ocupau teren. În lupta economică, vitalitatea românilor a fost superioară, și sub greutatea ei pe rând se măcinau moșiile maghiarilor din Ardeal. Tocmai pentru evitarea acestui pericol și-a îndreptat *Banca Altruistă* aproape întreaga sa activitate, în timpul relativ scurt cât a funcționat, asupra Ardealului. A cumpărat moșiile ajunse la vânzare, și a dat împrumuturi proprietarilor unguri până la 90% din valoarea reală a moșiilor.

În anul 1914, numai în județul Sălaj, 136 de proprietari unguri au fost salvați de faliment. Tot în acest an, în întreg Ardealul, mai bine de 840 proprietari unguri au beneficiat de ajutorul *Băncii Altruiste*.

După datele statistice pe care le dețin, se cifrează la un miliard coroane suma pe care a plasat-o *Banca Altruistă* în scopurile politice agrare pentru Ardeal. Încă o dovadă, că ungurii au știut să subordoneze interesele lor financiare celor naționale. Acest exemplu ar putea fi imitat și de financiarilor noștri.

Rezultatele pe cari le-ar fi ajuns *Banca Altruistă*, în adevăr ar fi fost îngrijitoare pentru elementul românesc.

Rănilor pe care le-a cauzat această instituție în cursul activității sale, altfel destul de scurtă, nu înseamnă însă nimic. Vitalitatea elementului românesc le va putea ușor tămădui. Trist, dar este adevăr, că elementul românesc și azi este sprijinit numai de puterea sa de conservare și de vitalitatea sa, deoarece cei chemați să inițieze o

acțiune agrară națională nu dispun nici de priceperea necesară și nici de energia corespunzătoare.

Opinia publică, la rândul ei, nu este bine informată, și azi a te încopciă de pământul țării tale, înseamnă un păcat.

Prin revenirea Ardealului la România s'a sfârșiat și cu *Banca Altruistă*, de care au legat ungerii atâtea speranțe. Azi, interesele naționale reclamă să avem și noi la rândul nostru o asemenea instituție de credit, care deoparte să asigure capitalul rural proprietăților, iar de altă parte să încurajeze și să îndrumeze evoluția națională asupra pământului.

Ardealul nu va fi al nostru, până când pământul lui nu va fi în mână românească, în proporția numerică a populației românești.

Acesta este și trebuie să fie obiectivul politicii agrare românești pentru Ardeal. Nu există țară cu o politică agrară, care să nu se razime pe instituții financiare potrivite în scopul realizării acestei politici. Mai ales în Ardeal, este absolut necesară existența unei instituții financiare, fără sprijinul căreia clasa intelectuală de azi nu va putea să facă nici un pas mai înainte pe terenul politicii agrare.

Regimul prezidat de d. general Averescu a înțeles rezonul național al unei astfel de politici, și tocmai în vederea întregirii acesteia cu o instituție similară românească, a regulat situația de drept a *Băncii Agrare* din Cluj. Competența liberală, însă, a șters obiectivul acestei instituții, și azi stăm în Ardeal fără capital rural și fără un punct arhimedic în politica noastră agrară. Țăranul român nu beneficiază de credite rurale, iar intelectualul se sbate într'un hal ne mai pomenit, fără nici un sprijin și îndrumare din partea celor chemați.

Această tristă realitate este a se atribui lipsei de cunoaștere a situației adevărate, și nepriceperei condamnable în materie agrară, la noi.

ION IACOB

Suntem ori nu suntem fasciști?

— O recapitulare, cu reproduceri în text —

Încă din ceasul cel dintâi, când revista *Țara Noastră* a reînviat la Cluj din cenușa fierbinte încă a unor apuse vremuri de sbucium, și când un pumn de oameni răsăriți din durerile acestui colț de țară s'au hotărât să continue, între lărgitele noastre hotare, o veche risipire de suflet pe seama ideii naționale triumfătoare, n'a fost niciunul dintre noi care să-și facă vreo iluzie în privința primirii ce ni se rezerva din partea unor anumite gazete dela București. Orice altă țintă să fi avut această publicație, am fi fost lăsați să ne împletim în liniște exercițiile de stil și compoziție. Să fi bălbăit literatură dadaistă, să fi profesat veleități republicane, să fi blestemat ceasul unirei dela Alba-Iulia, am fi fost chiar lăudați, încurajați și ocrotiți pentru îndrăzneala merituoasă a scrisului nostru revoluționar. Noi am vrut însă altceva, mai simplu și mai firesc. Am vrut să apărăm principiul unității noastre de stat față de orice tendință de dezagregare, venită de ori unde, și ne-am așezat, înfruntând toate riscurile prevăzute, ca o hotărâtă barieră morală în drumul vâlului de străinism, care s'a pornit tot mai stăruitor să otrăvească izvoarele sufletești ale existenței noastre naționale.

În asemenea condițiuni, mergeam cu fruntea sus și cu viziera deschisă spre un dușman cunoscut, pe care știam că-l vom găsi deacurmezișul drumului. Scriam atunci, în primul număr apărut la 15 Octombrie 1922: — „*Bănuim de pe acum unele acțiuni, și le preîntâmpinăm cu toată liniștea; căci, ne vom lua sarcina de a face o analiză minuțioasă a scopurilor pe cari le urmărește presa d-lor Emil D. Fagure și Iacob Rozenthal*”. Iar peste trei săptămâni, la 5 Noemvrie 1922, începeam opera noastră de lămurire a opiniei publice: „*Ei bine, cetitori din toată țara, binevoii a vă opri două secunde și a cerceta în lumina acestor considerații numitele gazete, cântăriți personalitățile dela conducere și trageți-vă seama: este sau nu Iacob Rozenthal continuatorul lui Gheorghe Bariț, și este sau nu Albert Honigman contravaloarea lui C. A. Rosetti? Au venit pe lume acești domni ca să se*

Impiedece de idei și de credințe, dincolo de rază unor largi aptitudini speculative? Cu dâșii și alți semeni s'a creiat la noi presa de negustori, această serie de asociațiuni de exploatare, care mai ușor s'ar putea îndelețnici cu întreprinderi de lemne sau petrol, nefiind aici vorba decât de o cât mai fantastică realizare de beneficii materiale". Vorbind astfel, conducătorul *Țarei Noastre* își dădea perfect de bine seama, că toate sinuoasele tremurături de spinare și toate surâsurile prelungite dulceag, cu care fusese întâmpinat până în ajun din partea respectivilor directori, redactori și reporteri, urmau să se preschimbe repede în burzuluială obraznică și în mărăitură ofensivă. Totuș, binevoitoarea protecție, pe care îndulgenții samsari ai informației erau dispuși s'o ofere în schimbul unei îngăduitoare neutralități, n'a prețuit în cântar mai mult decât vrăjmășia lor veninoasă, multiplicată zilnic în zeci de mii de exemplare. Di' Octavian Goga a ales-o pe aceasta din urmă, respingând serviciile pricepuților antreprenori de popularitate și rezistând până la urmă șantajului care-și începuse asediul. În chipul acesta, sarcina pe care ne-am luat-o, de a face puțină lumină în subsolurile din strada Sărindar, s'a desfășurat metodic și insistent. Lumea a aflat atâtea aranjamente rușinoase care rămăseseră în umbră, și, în primul rând, patronii clandestini au fost scoși de urechi în fața publicului. Bunii noștri cetățeni, cu deosebire aceia de dincoace de Carpați, au rămas profund mirați, de pildă, aflând că pe d. Emil Fagure îl chiamă în realitate Honigman, și că Eugen Filotti nu e decât pseudonimul de Sâmbătă al d-lui Kalman Blumenfeld. Voivozii din letopiseții lui Miron Costin, cari iscăleau articole la *Lupta* erau musafiri proaspeți, debarcați fără pașaport din Galiția. Censorii vieții noastre publice, cari împărțiau lecții de patriotism la *Adevărul*, nici nu trecuseră bine pragul gramaticii lui Manliu... În fața ziaristiceii comercializate, încăpută pe mâna unor vulgari speculanți, lipsiți de onestitate și de dragoste de țară, am evocat imaginea dorită a presei de convingere, de răspundere și de autoritate.

Nu mai începe nici o îndoială, că am fost înțeleși. Să nu aducem altă mărturie decât unanima huiduială, cu care publicul a primit anul trecut, la Cluj, pe ambasadorii *Luptei* și ai *Adevărului*, veniți să prezideze congresul presei din țara întreagă. Și să nu pomenim altă sancțiune, decât simțitoarea scădere a tirajului, la suspomenitele foi. E o marfă pe care bunul simț românesc începe s'o respingă tot mai hotărât...

* * *

Acțiunea noastră nu putea să rămână însă fără răspuns. Am arătat mai sus, că-l prevăzusem, și-l așteptam în liniște. A început, prin urmare, să se reverse avalanșa de mici și de mari infamii, de mărunte și de coșcogeamite minciuni, de tăcute și de sgomotoase comploturi. S'a pus în circulație legenda „castelului” dela Ciucea, s'a născocit o inexistentă „afacere” de hârtie, și ni s'au aruncat în cărcă „subvenții” pe cari nu le-am văzut în ochi niciodată. Boicotul a mers atât de departe, încât, cu ocazia recepției d-lui Octavian Goga la „Academia română”, zețarii *Adevărului* și ai *Luptei* au primit ordin sever, să nu

tipărească la gazeta nici un rând despre acest respingător eveniment cultural... Am fost trecuți, pur și simplu, printre bulgani, am fost declarați antisemiți, și dela prudenta altitudine a unui balot de hârtie maculatură, d. Nadler-Nedelea ne-a arătat cu degetul, ca pe niște semănători de ură.

Cea mai proaspătă crimă care ni se impută le întrece totuș, pe toate. Am fost prinși, în fine, cu mâța în sac. Inchilpuți-vă, ce deșonoare, — *suntem fasciști!* Descoperirea aceasta, lscoditorii noștri adversari o făcuseră mai demult. Abia acum i-au găsit însă adevărata utilizare practică. O serie întreagă de articole au apărut în ultima vreme, ca ciupercile, în *Adevărul* și în *Lupta*, în *Lupta* și în *Adevărul*, cerându-se cu insistență d-lui general Averescu să răspundă, dacă aprobă ori nu „agitația fascistă” a d-lui Octavian Goga. Ar fi existând, adică, un antagonism tragic în sânul partidului poporului, între „politica oficială dictată de șef și cea laterală propovăduită de *Tara Noastră*”. D-l general Averescu vorbește despre mișcarea fascistă dela noi ca despre o „imitațiune puerilă”, pe când, vezi Doamne, d-l Octavian Goga nu năzuiește decât să transplanteze pe chelurile Dâmboviței defilarea cămășilor negre de pe masașul Tibrului. Situația aceasta nu poate să dureze, domnul Blumenfeld cere explicații...

Să le dăm, prin urmare. Dar, nu pentru domnul Blumenfeld, ci pentru cei câțiva cetitori, măcar de-ar fi ei numai cinci, sau trei, cari s'au lăsat înșelați de cotidiană pisălogeală, adoptând despre oamenii politici români părerile susnușiților proxoneți ai tiparului. Mărturisim, dela început, că nu nutrim față de fascismul italian aceleaș sentimente ca d-l Leonard Paukerow, de pildă. Nu l-am privit niciodată ca pe o aventură de operetă, sau ca pe o brutală dictatură personală. Brauerii și brăniștenii dela București, nu știm prin ce împrejurare, sunt adversarii personali ai d-lui Benito Mussolini. Judecata lor, cu alte cuvinte, nu e tocmai obiectivă. Căci, ei n'au reușit să vadă adevăratul sens al mișcării populare din Italia, mișcare care, izbucnind în toamna anului 1920 printr-o mobilizare cetățenească a foștilor luptători, a reasezat pe soclul biruinței *ideea națională italiană*, amenințată de furtuna anarhiei comuniste. Și dela recunoașterea acestei realități, până la maimușărea servilă a unei frământări răsărite din temperamentul specific italianesc, e o distanță pe care o poate aprecia orice om de bună credință. Nu noi, aceștia dela *Tara Noastră*, care ne sbuciumăm de aproape două ani pentru reîntro-narea tradiției autohtone în gândirea și în inima de-aproapelui nostru, nu noi, cari ne-am ridicat împotriva tuturor formulelor sufletesti de import, am fi putut să luăm asupra noastră un asemenea plagiat de prost gust.

Într'adevăr, iată ce scria d-l Octavian Goga, în *Tara Noastră*, acum un an, la 19 August 1923:

— „Să existe oare, în realitate, o repercusiune a naționalismului italian la noi, un început de fascism care se organizează și amenință să ia în stăpânire mașina statului? Răspunsul e ur: nu, simplu și categoric. Ca de-atâtea ori, și de astădată presa de bulevard minte cu nerușinare. Teoriile curentului actual de gândire din Italia, cu toată exteriorizarea lor, sunt și rămân o expresie particulară a solului, o

manifestare specifică a mentalității și a tradițiilor locale. A încerca transpunerea lor bruscă în împrejurările dela noi, înseamnă a-ți închipui că la poalele Negoiului în Porumbacul de jos se pot improviza pădurile de portocali dela Palermo. Nimeni nu crede în astfel de bazaconii. Prin urmare, nimănui nu i-a trecut prin gând să propage aici în mod serios fascismul lui Mussolini cu ritualul lui, începând dela cămășile negre și până la disciplinatele legiuni cari defilează cu zecile de mii pe via Appia..."

Ei bine, vă veți întreba, cum se face atunci, că, după aceste rânduri categorice, — cuprinzând o lămurire repetată sub alte forme în atâtea rânduri, — basmul cu „fascismul“ dlui Octavian Goga a fost tors mai departe din călimărilor interesate ale așa ziselor gazete independente? Răspunsul e foarte simplu. În sânul societății românești, îmbăcșită de nedorite infiltrații străine, dar destul de conștientă în fața primejdiei care o pândește, pulsează o vie dorință de primenire, din ce în ce mai accentuată, care tulbură în mod serios, după cât se pare, tarabele ambulante de opinii înșirate de-alungul Lipscăniei gazetărești din Capitală. Această stare sufletească de protestare împotriva oaspeților nepoftiți a izbucnit mai cu putere în rândurile studenției universitare, dar ea mocnește în conștiința fiecărui bun român, amenințat să devină un factor social auxiliar în propria sa casă. Nimeni n'a botezat-o încă; nicăeri nu s'a cristalizat definitiv în cadrele unui organism politic. Ca s'o compromită prin ridicol, latifundiarilor cernelii tipografice, periclitați în rosturile lor negustorești i-au zis: *imitație fascistă!*

Din întâmplare nu era la mijloc nici un caraghioslâc, ci un legitim gest de apărare a patrimoniului național. Noi, cari am priceput printru cei dintâi strigătul vremii, am devenit, se înțelege, în ochii dlui Albert Honigman, cei mai primejdioși propagatori ai dezordinei. Care a fost, și este însă, programul nostru? Răspunzând unei alte serii de provocări, dl Octavian Goga îl rezuma astfel în *Țara Noastră* dela 4 Mai 1924:

„1. Am cerut o presă românească, îndrumată în spirit național, chemată să facă pedagogia maselor în epoca de adolescență fragilă a României unite. Am arătat că nu dl Honigman și alt Blumenfeld oarecare e chemat să diriguiească opinia publică la noi. Am dovedit că această sarcină revine acelor români de baștină care sunt înzestrați cu echilibrul sufletesc și cu pregătirea intelectuală, garanții fără de care gazetele degenerază în întreprinderi de speculă lipsite de naționalitate și ideal.

2. Am demonstrat primejdia clișeeilor internaționale furișate în artă și literatură prin intermedierea unor oaspeți grăbiți, și-am preconizat cultul tradiției ca un contrapunct necesar pe seama gândirii unui popor care vrea să-și puie în valoare frumosul său specific.

3. Am atras atenția asupra străinilor care ne-au năvălit țara în număr exorbitant, schimbând raporturile noastre demografice, tulburând viața economică și propagând corupțiunea. Am cerut trecerea peste frontieră a evreilor care în sensul tratatului de pace nu sunt cetățeni.

4. Am desvelit farsa ridicolă a aşazisei naţionalizări economice din Ardeal prin care diverse întreprinderi financiare sau industriale, subţ firmă schimbată, adăpostesc pe mai departe interese străine şi servesc scopuri ostile nouă.

5. Ne-am ridicat împotriva interpuşilor bancari, oamenii politici prizonieri ai finanţei, care le stânjeneste libertatea de acţiune în problemele pe stat.

6. Am apărat mişcarea naţională a studenţiei române dela Universităţile din ţară şi-am cerut o ocrotire corăspunzătoare pentru generaţia noastră intelectuală de mâine."

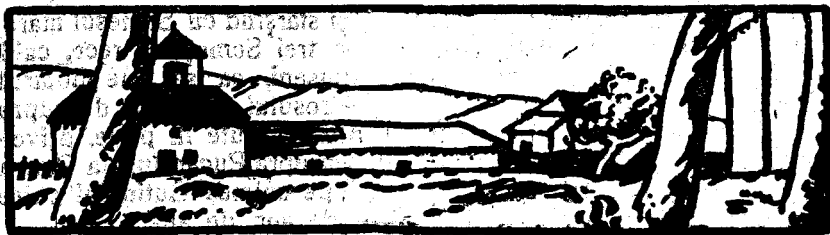
Întrebăm acum, care din aceste postulate elementare ale cugetului românesc nu s'a săpat adânc în inima fiecăruia? Insemnează huliganism, revendicarea pe seama băieţilor noştri de ţărani a unei căi libere spre cultură? Insemnează antisemitism, dorinţa de a hrăni curiozitatea publicului cu o presă românească? Insemnează provocare la dezordine, ocrotirea literaturii naţionale de orice mezalianţă a clişeelelor împrumutate? Insemnează reacţionarism, înfierarea frunţaşilor politici cari se închiriază ca paravan pentru camuflarea unor suspecte întreprinderi răuvoitoare ţării? Insemnează, în sfârşit, copierea aidoma a fascismului italian, alarma pe care o dăm faţă de năvala străinilor, cari au copleşit România ca pe nici o altă ţară din lume?

* * *

Să răspundă, la toate aceste, nu dl Kalman Blumenfeld, nu dl Albert Honigman, nu dl Iacob Rozenthal, şi cu atât mai puţin „şabăsgoimii“ luaţi în arendă de aceştia, ci să răspundă oamenii de bună credinţă, cu scaun la cap şi cu dragoste în suflet pentru ţara lor... Atunci, se va vedea pentru ce nu se poate pomeni despre nici un fel de „echivoc“ care ar dăinui printre conducătorii partidului poporului, şi pentru ce nu va interveni niciodată un „antagonism“ între dl general Averescu şi directorul *Ţării Noastre*. Că noi, din când în când, vorbim şi despre o mişcare de represiune? Că pomenim, adesea, şi despre sticlucă cu unt de recină? E adevărat. Aceea se va apropia însă, în mod fatal, chiar şi fără voia noastră, de nasul „oamenilor ai căror bunici zac în alte pământuri, şi cari se erijează în cenzori şi muştră pe cei ce nu se poartă cum îşi închipuie ei că ar trebui să se poarte un bun român..."

Am terminat. Şi, acum, credem că nu se va mai pune niciodată chestiunea aceasta: dacă suntem, ori nu suntem fascişti...

ALEXANDRU HODOŞ

Maramureș, țară tristă

(Dintr'o Românie altfel pitorească)

Dela Câmpulungul Bucovinei, pătrunzi adânc în pământ frământat de ofensivele și retragerile ruso-austriace. Urme au mai rămas încă, dacă nu vii în zidurile, petezite de mistrie, în sufletul închis al oamenilor. Un moșneag ne vinde un mănunchiu de floarea-reginei cules de pe stâncile Rarăului. Prețul îl rotunzește în zloți. La întrebări răspunde sgârcit. Un fecior i l-au luat ostatic rușii și nu s'a mai întors niciodată. Un ginere i l-au spânzurat austriacii la Pojorâta, pe undeva pe aproape. Nu se plânge. Sunt acum întâmplări de foarte de mult. Dureri pe care vremea le-a împăcat. Cine mai pomenește pe aici numele colonelului de jandarmi Fischer, decorat odinioară al regelui Carol, și mai pe urmă harnic recrutor de capete moldovenești pentru spânzurătorile Bucovinei? Florile de catifea argintie sunt adunate de pe stâncile roșcate de copiii ostatecului nemai întors și de copiii spânzuratului de eri. Dar viața a curs. Copiii în cămășile lor albe râd ca oricare alții, iar noi rupem din zloții prețului câțiva, ca din tocmeala oricărei alte mărfi.

La Cărlibaba serpentina șoselei șerpule printre tranșee nescufundate, guri negre de bordee și cimitire de războiu înecate de bălării; morții fără îngrijirea nimăru, ostașii a două imperii care nu mai sunt.

De aici văile se strâng. În urmă au rămas izvoarele Moldovei, Bistrița Aurie cu lucirea apei metalică, și când ne-am depărtat de șuvița îngustă a Bistricioarei, intrăm peste culmi împădurite în Maramureș. Apele curg către văile Tisei, satele se răresc pe platouri de-o mie de metri deasupra mării, oamenii au alt port, simplu și fără fantezie, iar deoparte înălțimile Carpaților păduroși, de cealaltă munții Rodnei, se îmbracă în vestmânt întunecat de brad, cu miros puternic de rășină și cu tălâncile turmelor de micare bătând lin, în poenile povârnite cu verdele umed și fraged, ca pajștea tunsă a parcurilor englezești.

De sub forturile de granit țâșnesc izvoarele care se risipesc către trei părți din ținuturile românești, începând cu apele Ceremușului că-

tând albia Prutului peste granița Poloniei, și sfârșind cu Someșul mare, care mai departe are să aduce apele celor trei Someșuri, rece, cald și mic, din Munții Bihorului și Munții Apusei, ca să iaie noraul Cehoslovaciei către Tisa. De pe vârful Pietrosului, cu mult deasupra Ceahlăului, se deschide peste vărfuri de brazi văzute în perle, privești cum am mai întâlnit numai din Bran deasupra Rucărului, la Piatra Craiului în Bihor, și cum se va desface de pe culmea Gutinului către Sighetul Marmației deoparte, și către băile de aur, de alta.

Trecem printr'un nor întunecat; la picioarele noastre plouă pieziș peste văi negre, șoseaua nu se mai zărește jos în furtuna răsucind vârful brazilor, dar aici, prin scama norilor în care plutim, abia stropește, iar soarele scapă îndată, luminos și cald, cu snopi de raze, ca de reflector purtate peste adâncurile așezate în amfiteatru. Rășina și ferigele ude dau aerului respirat nu știu ce tărie spumasă de șampanie care înșeapă nările. La coborâș, crengile scutură peste noi boabe de cleștar, și, ascunse, se aud huind isvoarele umflate.

Drumeții rari poartă pălăriea rotundă, plete răsucite de plăieși, pipa cu coada subțire nedespărțită în colțul gurei. Au cu toții fața smeadă, ochii cu luciri negre și umede de păcură, sub vestmântul larg, cu pieptarul scurt și îngust, trupul înalt și musculos, dar hrănit neîndestul în sate unde mălăul ajunge muced și scump, iar pita e rară. Ne cere un păzitor de turmă câteva apringioare. Cutia de chibrituri o strânge ca dar de mare preț; și-a rătăcit amnarul, și de acolo, de sus de unde se aude din când în când adusă de vânt țîlîncă turmei, până la cel mai de aproape sat sunt treizeci de kilometri, cinci ceasuri de drum cu piciorul peste munți. Țigara noastră îi pare slabă și femeiască, așa a mai fumat numai la Italia, în nouă sute șaisprezece, unde-a luptat în altfel de munți decât ai noștri, mai dușmani, numai stâncă goală, cremene și nici un fir de iarbă de care să te acăți.

Aproape de Borșa întâlnim alt soi de drumeți. În căruțele înalte, ghemuiți câte opt și zece, în caftane negre, eroii fraților Tharaud, evreii de Maramureș și de Galiția, cu ciupii răsuciți în sfredel pe lângă urechi și cu figurile bărboase, tresărind sperios la răsunetele misterioase și amenințătoare ale codrului. De-acum până în Sighet, ne vor urmări. Ulițele satelor forfotesc de prunci în halate soioase și negre, de madame alungând cu desperate vaete cărdurile de găște dinaintea mașinei, de fete cu profilul curb visând lănced la ferestre cu pânza colorată a lucrului uitată pe genunchi, de bătrâni plecați de șale purtând sub braț coșul de ouă. Din sate, elementul indigen a fost alungat pe încetul, scos la marginea barierei, pustiit: în cele mai românești cătune, numărătoarea arată jumătate de cult izraelit, în celelalte, la trei mii de suflete, două mii merg la sinagogă. În Vișăul de jos, ne povestește un flăcăiandru, și un cărd de fete. A recrutat anul acesta, la toamnă îmbracă haina oastei. Comuna lui numără cinci mii de suflete, două mii de români, trei mii evrei. Au fost recrutați patruzeci și opt de români și un singur, da, un singur evreu. Acum doi ani eșise svonul de împroprietărire, dar au rămas lucrurile baltă. Nimeni nu mai pomenște astăzi de asta. Pământul e al mosafirilor celor noui:

ogoaie și păduri. Lucrează în parte; două părți proprietarul evreu, o parte plugarul român, pentru munca lui și a vitelor, pe deasupra acestei munci plătește și bani, după învoială. Executarea strictă a contractelor, când naște neînțelegere, o grăbește sumar jandarmul; șeful de post de acum doi ani a plecat din comună cu o sută de mii de lei depuși la bancă, două perechi de boi, oi, trei cai și docar înalt și cu roțile lăcuite, de domn. Dar asta nu-i miră, nici nu li se pare din cale afară nedrept. Așa era și sub stăpânirea Austriei — „asta-i a jâzilor, știu să imblânzească stăpânirea. Pe urmă ei nu beau rachie — o vând. Ei aduc pita, mălaiul și sarea. Iarna fac hârtie pentru munca din vară, când începe prășitul întâi de porumb, omul e dator cu brațele și pentru cealaltă primăvară“.

Dela țara cea nouă, nu cer decât să aibă și dânșii pământ, cum aud că au acuma și săcuii din ținuturile din jos, căpătate prin legea românească, cum au și ovreii aceștia cu halate negre, care nu-l lucrează, fiindcă nimeni n'a văzut până acum jâd la secere.

Departate, în pădure, la o cotitură a șoselei, doi cai mărunți se sperie și frământă din copite la ivirea mașinei. Sunt câteva femei în căruță, doi ovrei în față și chirigiul. Evreii au sărit, și cu mâinile la spate se dau deoparte, ca la un spectacol. Femeile țipă, roțile calcă pe marginea pârăului două degete dela malul drept. Am stins motorul și am sărit să ajutăm omului. Când s'au liniștit caii cu urechile ciulite, întrebăm a mustrare călătorii cu caftan, gata să se urce iar în vehiculul din nou sigur:

— Bine jupânilor, ce n'ați pus mâna? Erau doar femeii în căruță...

Și cel mai gras, cu gestul lui Liciu, din „Lipitorile Satelor“; — palmele duse înaintea pieptului cu două degete subsuoară, „nu știu, n'am văzut“: —

— Parcă-i căruța mea? Eu sunt cu chirie. Eu plătesc. Căruța-i a lui. N'are decât s'o păzească. De ce vă supărați, mă rog?...

N'are de cât s'o păzească, cum au păzit, fără să știe, de ce și pentru cine, înălțimile încă scormonite de zigzagurile tranșeelor, sus, aproape de cer, unde se văd pe culmile profilate în albastru, brațe de cruci, cruci de morminte.

Drumul înainte coboară spre Sighet. E neted, alb, și mai departe răcorit de umbrele munților culcate deacurmezișul, în fața soarelui coborât oblic după vârfuri. Drumul e alb, neted, stropit — dar atât de trist! De aici, ne-au învățat cărțile că au pornit odinioară voveozii descălecători în Moldova. În urmă de tot au rămas pădurile Bucovinei, cu mănăstiri ctitorite de domni și domnițe de odinioară, cu mormântul lui Ștefan cel Sfânt, cu drumuri umblate de alți voveozi și udate de sângele vechilor bătălii, desnădăjduite și eroice. Aici aproape am lăsat îndărăt urmele proaspete ale unui războiu care-a însemnat pentru noi cea din urmă și mai dramatică încercare. Munții cată spre cer. Pe vârfuri, în plin Iuliu, sclipesc albe în bătaia soarelui, zăpezi căzute într'o noapte. Brad înalt și des, în codri abia străbătuți de picior omenesc. Isoare cu unda străvezie și rece ca ghiața, clipotind sub

stânci căptușite de mușchiu, în culcuș cu miros răcoritor de mintă și de flori viorii. Pe poteci îți iese în cale un căprior înfricoșat, veve-rițe cu coada stufoasă aleargă de pe o creangă pe alta, ca pe cea mai netedă punte aeriană, bubuitura puștei detună în zece văi, și înțelegi de ce va fi supraviețuit până târziu încoace, în aceste înălțimi sălbatiche, zimbrul cu coama creată după care-a gonit cățeaua lui Dragoș. Nu te umilește gândul, că neamul risipit cu veacuri în urmă, în jos, pe văile Sucevei, Bistriței, Moldovei și Siretului, cum povestesc cronicile, a pornit de pe aceste tărâmurii aproape de nori, unde lupta necurmată cu fiarele au învățat brațele, urcușurile rezezi au întărit vânos pulpa piciorului, aerul tare a lărgit pieptul și ochiul s'a agerit să pătrundă negurile văgăunilor. Te așteptai să-ți răsară în drum așa; îi iubeai așa, pe acești urmași ai străbunilor, rămași în făgașul vechiu al rasei să păzească datini și eresuri, să păstreze cronică vie a anilor. Dar n'ai întâmpinat decât oameni întunecați și scumpi la vorbă, chinuți de lipsuri și de strămtorări, păzind pe pripoare vitele altora, plecându-și grumazul pe ogoarele altora. N'am auzit nici un cântec bucurând pădurile, n'am văzut nici un obraz luminat de un râset. Gluma lor e aspră, fețele lor au masca tragică. Tot astfel peile roșii, alungate pe platourile americane, în deșerturi pustii și pietroase, au învățat să aștepte cu resignare mută peirea, atunci când în văi neamurile albe au înălțat cetăți fabuloase și au pus stăpânire pe tezaurile regilor Azteci.

Țară tristă, Maramureș, — te-aș vrea loc de pelerinagiu pentru cei mulți din văile de jos, unde curg isvoarele tale, cei supercivilizați, cei cu desăvârșire europeizați, cei care ne învață blânda înfrățire a neamurilor. Pășească pe drumurile tale, asculte glasul apelor tale, poposească în satele dela poalele codrilor tăi, unde se aprind în asfințit sfeșnicile cu șapte brațe, pună urechea să audă bătăile unei inimi care sună din ce în ce mai stins, — fără tânguire, fără scăpare.

Când ne-a împresurat noaptea, pe poteca din pădure unde coboram după ce-am văzut soarele scăpătând după creste, am tresărit cu o vedenie înainte. Umbra s'a apropiat. Nu era duhul unui arcaș, umbra vrunei copil de casă de-al lui Dragoș. Am înțeles-o când ne întrebă cu glas mieros:

— Poate vreți, mă rog, să cumpărați ceva ouă?

ION STRĂINUL

Controlul administrativ

Dezagregarea vieții noastre de stat ne-a făcut să atingem și un record unic în istoria statelor civilizate: suprimarea sancțiunilor. Dela un capăt la altul al țării, înregistrăm zi de zi cazuri cari ne dovedesc că averea publică formează prada unor oameni lipsiți de conștiință și lege, fără să li se întâmple ceva. Loviturile lor nu cunosc nici un scrupul, ele se dau la lumina zilei, fără nici o teamă de pedeapsă, pentru că însăși organizația noastră de stat a evoluat într'o direcție care protejează și, indirect, încurajează chiar această furioasă ofensivă de secătuire a țării.

Acest grad de rușinoasă decădere morală și națională se datorește în primul rând desorganizării administrative. Politica de partid, dusă până la paroxism, a transformat principala arteră a vieții de stat într'una de partid, octroind asupra țării interesele sale, oamenii săi și moralitatea sa. Afirmațiunea, că nu mai avem instituțiuni de stat, ci de partid, din nenorocire nu mai este o frază goală, ci o crudă realitate. Făcând această tristă constatare, vom încerca să găsim punctul unde administrația noastră a deviat dela adevărata ei menire, făcându-se instrumentul cel mai simțit al dezagregării; iar, găsind acest punct, vom căuta măsurile de îndreptare ce se impun. Ca bază a analizei noastre vom lua legile administrative din Transilvania, deoarece pentru noi această provincie oferă terenul nemijlocit de observație.

Orice administrație bună este în funcție de valoarea principiilor cari stau la baza ei și de oamenii cari o conduc. Pentru o mai bună evidențiere a chestiunii ce ne interesează lăsăm la o parte principiile fundamentale, adică așezarea constituțională, și ne vom mărgini la analiza unui postulat — cel mai esențial — luat din domeniul aplicațiunii, care, în toate timpurile a fost partea cea mai slabă a guver-

nării românești. Vom încerca să arătăm cum ar trebui să se facă controlul administrativ în mod principial, și cum se îndeplinește el de fapt.

Din punct de vedere teoretic, orice control trebuie să tindă la riguroasa respectare a legilor, sub toate raporturile. Aceasta în aplicarea de fiecare clipă a legii, adică nu totdeauna în mod preventiv, cel puțin concomitent cu punerea în practică a dreptului pozitiv. După abaterea săvârșită dela litera legii, nu mai poate fi vorba despre un control, ci, potrivit gradului de alunecare legată sau morală, despre reintegrare ori sancțiune. Din natura principiului mai sus stabilit, controlul trebuie să fie permanent, și să se exercite la fața locului, iar nu incidental și dela distanță, din capitala țării.

Potrivit cu această regulă, în Transilvania, controlul administrativ ținea de atribuțiunea organelor ierarhice locale, pe lângă cari funcționau în două instanțe comisiuni disciplinare pentru abaterile mai mici, legate în mod organic cu serviciul respectiv. Faptele grave nu au intrat niciodată în atribuțiunile instanțelor de disciplină administrative. Aceste din urmă aparțineau codului penal și organelor încredințate cu aplicarea acestuia, justiției. La săvârșirea unor asemenea acte, autoritatea administrativă își declina competența, aștepta sentința judecătorească, și numai după pronunțarea acesteia lua măsurile de ordin administrativ.

Astăzi, lucrurile nu mai urmează această firească și legală cale. Justiția nu mai este sesizată decât foarte rar și se accentuează tot mai mult tendința de a trece atribuțiunile ei asupra organelor administrative. Dar nici tendința aceasta nu recunoaște ordinea ierarhică, ci, prin funcționari centrali — inspectorii administrativi ambulanti — se trec deadreptul asupra ministerului. Și atunci iată cum decurg lucrurile.

Citim într'un ziar, bunăoară, următoarea știre: „La serviciul x din Orădea Mare s'au constatat fraude de șase milioane lei. Ministerul de Interne a însărcinat pe inspectorul general administrativ y să meargă la fața locului să ancheteze cazul, dându-i cele mai severe ordine”. Iată un comunicat pe care îl citim aproape zilnic, șablonic și banal, dar care dă loc tuturor bănuielilor. Mai întâiu, nefiind vorba de o mică abatere disciplinară, ci de o crimă pentru care codul penal prevede una din cele mai grele pedepse, nu mai are justificare nici o anchetă administrativă. Al doilea, fiindcă procedeul acesta își are tâlcul său. Ministrul de Interne nu știe dela distanță care din partizanii săi este delapidatorul, ce importanță are în organizația locală, și nu poate ști nici numărul complicilor, cari și ei pot fi membri activi ai aceleiaș organizații politice. Căci, bine să distingem, astăzi toate funcțiunile publice sunt declarate ca fiind politice și, deci, sunt ocupate exclusiv de membri devotați ai partidului. Aceasta este cauza adevărată, că nu citim niciodată, — sau citim foarte rar! — că ministerul de Interne, prinzând de vestea vreunui furt, ar fi telegrafiat parchetului local, ci preferă ancheta administrativă prin inspectorii generali și speciali, adică a unor oameni cari stau la discreția sa și cari nu se pot opune ca chestiunile delicate să nu se aranjeze în familie, în-

inte de a se fi sesizat parchetul. Numai așa se poate explica regularitatea cu care se clasează mai toate anchetele de acest fel, sau, în cel mai bun caz, se găsește câte un țap ispășitor printre cei mărunți, care se trimite în judecată. Dela o vreme încoace, nici țapii ispășitori nu se mai caută...

Sfârșitul acestei anomalii nu este greu de prevăzut; el nu va fi la nici un caz atât de șablonic și banal ca procedura aci descrisă.

Dar, fiindcă constatarea unui rău fără indicarea remediilor este osteneală inutilă, ne luăm greaua sarcină să găsim și câteva măsuri de îndreptare.

O analiză a jalnicei situațiuni de astăzi nici nu se mai poate închipui fără o reintegrare complectă și reală în atribuțiunile lor a tuturor organelor executive, de stat, pe cari guvernarea de totdeauna să nu le mai poată substitui după bunul său plac. În statele civilizate, până și conflictele dintre diferitele ramuri ale puterii executive se soluționează pe cale judecătorească, pentrucă nu cumva să se lase deschisă vreo porțiță pornirilor arbitrare. Așezând și asigurând administrația țării pe o asemenea bază, să instituim cu adevărat funcționari de stat, iar nu de partid, pe toată linia. Să ne mulțumim și noi, — ca toată lumea — cu un singur funcționar politic, cu prefectul județean, care să ne fie și singurul inspector general (adică fără atribuțiuni precise) administrativ. Inspectorii ambulanți cu sediul în capitală, sau cei din provincie, lipsiți de birouri și de atribuțiuni, trebuie suprimați, ca complect inutili. Operația aceasta, dacă s'ar face, ar înlesni urcarea salariilor funcționarilor după curba traiului, iar nu după aceea inventată de doctorii în matematici. În curând, sperăm să putem arăta cu date statistice oribila sumă ce o înghite convoiul nesfârșit al inspectorimei, acest *perpetuum mobile* al unei administrații împinsă până la cel mai înalt grad de rușinoasă neseriozitate.

Intr'adevăr, moralitatea vieții noastre publice a lunecat până la marginea extremă a pantei, după care urmează — abisul. Scăparea nu mai este decât în măsuri radicale, sincere și eroice. În interesul țării, avem datoria să le luăm!...

P. NEMOIANU

Cea dintâi iubire

Un prieten m'a sfătuit să-mi scriu istoria celei dintâi iubiri. Dar nu pot. Iubirea mea cea dintâi trăiește încă, și nu-i nici măcar undeva departe, departe, în vre-un colț opus al pământului.

O întâlnesc aproape în fiecare zi, și o privesc fără s'o admir. Ce-aș admira, la urma urmelor? Părul ei, aproape așa de cărunț ca și al meu? Ochii ei, frumoși încă, adevărat, dar stinși pe jumătate? Ori statura ei, care pe zi ce trece capătă forma unei staturi de ma-troană venerabilă? Ii dau bună ziua și trec mai departe, fredonând:

— *Noi ne-am iubit odată
Și nu ne știe nime...*

Odată pe săptămână, Joia, îmi încetinesc pașii când o văd. Și până să ne întâlnim o măsoz cu privirea din creștet până în tălpi și constat, dacă a mai făcut un mic progres către bătrânețe. Așa face și ea. Și deodată ne trezim față în față.

Ii adresez banala, burghezeasca întrebare:

— Ce mai faci?

— Bine, îmi răspunde întinzându-mi mâna. Sănătoasă...

— Dar bărbatul, dar copiii?

— Bine, sunt sănătoși și ei...

Apoi îmi adresează și ea aceleaș banale întrebări, în aceeaș ordine, și primește aceleaș răspunsuri. Cum vedeți, o idilă potrivită cu vremele pe cari le trăim, și cu vârsta noastră.

Uneori îmi vine s'o întreb: cum o duce cu bărbatul? Dar întrebarea mi se oprește pe buze. La ce? Să devenim sentimentali, în lumea aceasta nu prea sentimentală?

Dar, când ne despărțim, ne privim odată galeș, — o privire fugară, de-o clipă ori două. În ochii mei, atunci ea citește aceeaș și aceeaș întrebare:

— Mai știi, mai știi, când ne iubeam?

— Iar eu, în ochii ei, acelaș și acelaș răspuns:

— Știu, știu, știu...

— Și ne vedem de drum.

— E mult, e mult de atunci...
*Noi ne-am iubit odată
Și nu ne știe nîme...*

E o istorie veche, la ce s'o mai scormonesc? Să văd zi de zi contrastul între trecut și prezent? Ah! Aș descrie niște buze din alte vremi, pe cari nu le-am sărutat nici-odată decât în vis, ca de-obiceiu la cele dintâi iubiri, și pe cari azi nu le-aș săruta nici-cum. Vă asigur, nici ea pe ale mele...

* * *

Și, vedeți, istoria celei dintâi iubiri am scris-o odată și eu. Nu-i scriitor care să nu fi scris-o. A fost pe vremea lăcrămioarelor, în luna iubirii, într'o zi de Joi...

Am trimis în ziua aceea un buchețel de lăcrămioare și multe, multe flori nevăzute, stropite cu sânge din inimă, cari nu se usucă nici-odată. Ea mi-a trimis un bilețel, cu două cuvinte numai: „îți mulțumesc“. Apoi — o mulțime de puncte, și nici o iscălitură. Iubirea cea dintâi, așa se vede, femeile o scriu cu puncte...

Dar eu am scris-o în fraze rupte din sufletul meu. Toate muzele au năvălit asupra-mi, m'au silit să ieau condeiul în mână și să scriu o iubire de treisprezece pagini. Nu mi-am dat seama atunci, cât e de nenorocos acest număr. Am iscălit-o cu un pseudonim, și am trimis-o în plic recomandat, unei reviste...

A urmat timpul așteptării. Când prietenii mă vedeau zâmbind din senin și mă întrebau: de ce zâmbesc? — le răspundeam cu alt zâmbet. Ah! Zâmbeam gândindu-mă la clipa, când va sosi revista cu „nuvela“ mea. O s'o citesc de trei ori după olaltă, apoi o să i-o trimit și ei, s'o citească și ochii ei dulci.

A trecut o săptămână, două, trei.

— N'a încăput în acest număr, — îmi ziceam în fiecare Marți, când sosea revista. Și așteptam cu înfrigurare numărul viitor.

Săptămâna a patra a fost săptămâna de patimi. Nu mă mai vedea nimeni zâmbind. Eram trist, nespus de trist, și aveam presimțiri rele. Ce-o să aducă... ziua de Marți?

Luni seara am primit o scrisorică dela ea, și un caiet. Li știu și acum conținutul, din cuvânt în cuvânt. Iată-l:

„M'am apucat să lucrez problemele din matematică. Am lucrat una și nu mai pot... Mi-am adus aminte de cineva, care — m'a uitat. Te rog, lucră-mi-le“...

Apoi, tocmai treisprezece puncte.

Am destăcut caietul, plin de probleme. În colțurile fiecărei pagini erau scrise inițialele numelui meu, iar la pagina cu problemele ce-aveam să le lucrez, o inimă străpunsă. Le-am lucrat repede, dar nu știu, bine, ori rău, și am desenat la urmă o inimă, străpunsă cu trei

săgeți. I-am trimis și un bilețel, plin de puncte. Cine-ar fi putut să-mă scrie atunci și cuvinte?

Incolo... avea dreptate. Incepusem s'o uit. Abia acum îmi dădusem seama, că de patru săptămâni n'am văzut-o. Ce vrei? Nu puteam să-mi bat capul și cu ea și cu nuvela... Mă gândeam la „Cea dintâi iubire,” care avea să sosească mâine, cu poșta. Cât de punctuale erau atunci revistele!...

Am smuls-o cu putere din mâna poștarului. Și mi-am văzut titlul novejii în pagina ultimă, la poșta redacției, plus încă patru cuvinte: „Nepublicabilă. Dar, mai încercați”.

— Nepublicabilă, — oftai mușcându-mi buzele. Uff, nepublicabilă!

Am simțit, că mi-s'au dus caprele de-acasă și am luat câmpii, ca să le caut. Nu vream să mai văd oameni... Am ajuns la o pădure.

— Nepublicabilă, — am strigat odată din toată puterea plămânilor, și m'am tăvălit la umbra unui stejar.

Un fluturaș s'a lăsat pe-o floare.

— Drag fluturaș, i-am zis, cât ești de fericit! Tu n'ai scris nici-o novelă!

Lângă o tufă de spini, văzui o lăcrămioară uscată. I-am zis și ei:

— Te-ai uscat și tu, dragă lăcrămioară? Ți-a trecut vremea...

Mi-am apăsat apoi inima cu amândouă mâinile, și am adormit. După vre-un ceas, m'a trezit ciripitul unei păsări cu penă galbenă, care se așezase pe copacul meu.

— Cine știe, — mi-am zis, — își cântă poate și ea cântecul celei dintâi iubiri. Dar nu-l scrie...

* * *

Înțelegeți dar, că nimic nu mă mai poate îndupleca s'o mai scriu odată.

La urma urmelor, ce-i și cea dintâi iubire?

E iubirea dumnezeiască, sfântă, care se încheie cu treisprezece puncte.

Dar, — e nepublicabilă...

SEPTIMIU POPA

Import-export

Scriitorul și artistul e înrăurit, cu voia ori fără voia lui, de curente de idei și de sensibilitatea epocii. Corneille a fost cartesian, există o întreagă literatură, — literatura unui veac, — influențată de ideile enciclopediștilor francezi, am înregistrat în vremea din urmă scriitori bergsoniani, comțiști, durkeimieni, după cum ne aflăm în pragul unei literaturi de psihanaliză, unde freudismul ne va îndopa până la saturație cu simbolismul sexual, sexualitatea sublimată, censura inconștientului, ambivalența sentimentelor, libido, narcisism, complexul lui Oedip, etc. etc.

Cu această condiție, nu există literatură ori artă care să nu fie într-o măsură ori alta modernă, adică a timpului său, fiindcă orice creație ia pecetea etnică, geografică și istorică a rasei, locului și momentului prin care o luat viață. E numai chestie de echilibru interior, de asimilarea spiritului și de onestitatea scriitorului ori artistului, ca această creație să fie expresia vie și viabilă a unei epoci — ori numai fructul hibrid al unei indigestii de idei, sentimente și teorii.

Când aici, nu odată, am osândit toate prăpăstiile moderniste, n'am făcut-o fiindcă socotim că versificația ideală rămâne aceea a lui Enăchiță Văcărescu, și că arta supremă o reprezintă zugravul modest și stângaci al cutărui schit care datează din veacul al XVII-lea. Făceam numai un triaj între ceea ce e delir rece, contagiune mentală, mistificare și snobism — și ceea ce înfățișează într'adevăr sensibilitatea unei generații. Știm că Eminescu n'a fost înțeles de contemporanii săi, dar chiar cu acest precedent care dictează prudența, am refuzat și vom refuza să alăturăm acestui destin al lui Eminescu, soarta dadaștilor, construcțiștilor și cubiștilor de Capșa. Indărătnicia noastră a fost întâmpinată de publicațiile înaintat europene cu elegant sarcasm. Ce învechiți suntem, ce fosile ! Să nu ne entuziasmeze xilografiile cu stropi ale d-lor Marcel Iancu, Maxy, și versurile fără subiect, predicat și ortografie ale d-lui Tristan Tzara! Mentalitate lacustră! Estetică desuetă. Tradiționalism zăvorit. Mai știm noi ce...

Pentru apărarea inovațiilor literaro-artistice, pe lângă monitorul europeștilor, apare din când în când un buletin al extremei stângi, cu desene de d. Marcel Iancu, versuri de d. Tristan Tzara și manifeste fulminante și subversive ordinei actuale, îndemnând lectorii să ucidă

morții, să dărâme muzeele, să ardă bibliotecile, să desființeze abecedarul și învățământul primar obligatoriu, pentruca fiecare să scrie și să desemneze, cum îl taie mintea, liber și fără grije, ca înaintea păcatului original.

Buletinul ne amuză. Păcat că apare atât de rar. Acum mai ales, când atât de fără sare sunt revistele umoristice.

Dar argumentul de bază al europeo-moderniștilor, când ne-am îndoit de valabilitatea literaturii și artei proclamate prin aceste vesel incediare manifeste, a fost recunoașterea... streinătății. D. Marcel Iancu a expus cu succes în nu știm ce urbe elvețiană și la Paris. D. Tristan Tzara e un poet care publică în acelaș Paris, despre care se vorbește în cafenelele bulevardelor și care a avut poza tipărită în jurnalele franceze, ceea ce nu i s'a întâmplat lui Eminescu și nu se mai întâmplă decât dlui Mac Donald și mumiei lui Tutankamon.

La cazul dlui Tristan Tzara, autor de versuri la Paris și la București, nu ne referim fiindcă ar prezinta ceva excepțional. Experiențele clinice nu se fac pe cobai excepționali, ci pe indivizi mijlocii. D. Tzara înfățișează tipul mistificatorului *sans-patrie*.

Iată într'adevăr ce scrie o revistă pariziană cu autoritate, despre această literatură, *Mercure de France*, unde stăpânește spiritul lui Remy de Gourmont, unde nu poate fi vorba de reacționarism și de atitudine neprietenoasă față de toate îndrăznelele și primenirile.

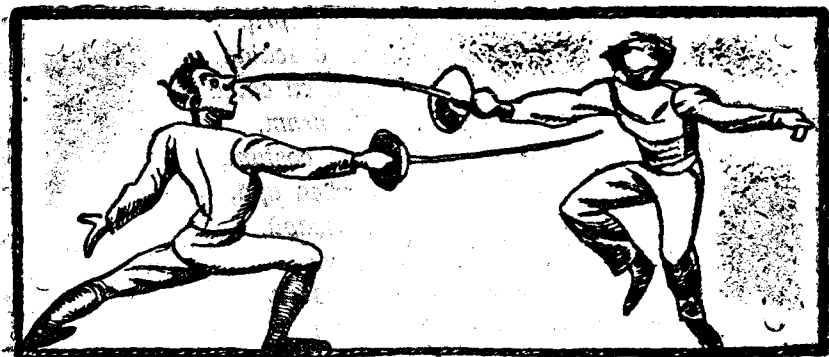
E vorba de reprezentarea unei piese a dlui Tristan Tzara, emisarul modernisto-europeilor noștri, la Paris:

„Comtele Etienne de Beaumont a organizat la teatrul la Cigale, sub titlul apolinaric: „*Les Soirées de Paris*“, spectacole de artă modernă, care au cunoscut noroace diverse. N'am nimic de spus aci despre meșteșugitele baletе, dansate frumos de Leonide Massine și oamenii săi. Ceea ce intră în rubrica mea se reduce la două piese foarte inegale, întrucât una e de d. Tristan Tzara și alta de William Shakespeare. D. Tzara, care e român, are asupra poeziei și dramaturgiei idei care nu sunt din nici o țară. Piesa sa, care se numeșe *Mouchoir de Nuages*, fără îndoială fiindcă soarta a făcut să iasă aceste două substantive din pălăria unde d. Tzara amestecă cele două sute treisprezece cuvinte din vocabularul său, a uimit toată lumea prin ceea ce oferă muced și deja perimat“.

Cronica e semnată de Pierre Scize, publicist și romancier, care nu se prenumără printre adversarii literaturii noi. Ba dimpotrivă. Romanul cel mai nou tipărit în colecția Colettei o dovedește cu prisosință. Atât doar, că nu confundă tinerețea cu mistificarea.

Cetitorii ne vor ierta că le-am răpit un sfert de oră, discutând un caz fără însemnătate și o execuție fără glorie. Ne-am oprit numai la un fenomen de exhibiționism literar, vițiu proaspăt al rafinaților noștri esteți, nerăbdători să-și arate buricul Europei. Isbutesc în întreprinderile de export așa cum au reușit încele de import. Noroc, și multe 'nainte.

SP. DRAGOMIR

GAZETA RIMATĂ

Hidroterapie

— Scrisoare balneară —

Cei mai mulți membri ai
partidului național își fac ac-
tualmente cura la Sovata.

Zlarele

— „Îți trimit acum, prin tata,
„O scrisoare din Sovata.
„Toți ai noștri, mari și mici,
„Au găsit azil aici,
„Și Pahone, și Mărie,
„Și Ghiulucă, și Ilie,
„Popa Man și Ciceo Pop
„Vaida și Zosim Chirtop...
„Nimeni însă nu ne'ntreabă
„Care parte ni-i mai slabă;
„Fiecare șade'n prag
„Și se vaită că-i beteag.
„Numai șeful ne sfidează,
„Parcă tot mai pertractează:
„Pertractează la hotel,
„Cu portarul pușintel,
„Cu madama la odaie,
„Cu pedicuristu'n baie,

„Și la birt cu micul Fritz
„Pentru un șnițel și un șpriț,
„Și-uite-așa cu toți o scală,
„Când cu rece, când cu caldă,
„Dimineața, sus, pe drum,
„Sau pe lac, numa'n costum,
„După masă, când bea apă,
„Soro, nimenea nu scapă,
„Intre Tillea și Deleu
„Vine-un val de expozeu.
„(Expozeul însă n'are
„Niciun mic procent de sare.)
„Apoi seara, când te culci,
„Și-aștepți visurile dulci,
„Iți răsare de sub pernă
„Chip de guvernare - eternă,
„Cu permisuri, cu Resort,
„Cu automobil de sport,
„Cu Consilii dirigente
„Și vagoane permanente;
„Așa 'ncât, emoționat,
„Când te scoli, la opt, din pat,
„Ești udat, numai șiroaie,
„Par'c'ai fi dormit în ploaie...“

„Cura-i bună, ce să zic?
„Dar profitul nostru-i mic.
„Cum o să te sature, nene,
„Doar cu dușuri scofiene?
„Eu presimt că nu mai pot,
„Și-o să mă usuc de tot...
„E 'n zadar această orgie,
„Băi și hidroterapie,
„C'o să luăm, nenorocoși,
„Numai apă la galoși...“

POMPILIU APĂRECE

— al șaptelea membru din comitetul de cinci —

INSEMNĂRI

— Odată cu acest număr, administrația „Țării Noastre“ a trimis tuturor abonaților noștri rămași în urmă cu plata abonamentului, o înștiințare circulară, cu rugămintea de a achita sumele pe cari ni le datorează. Repetăm aceeași intervenție și pe această cale, îngăduindu-ne să amintim celor cari au binevoit să solicite trimiterea regulată a revistei, că dificultățile materiale printre cari avem de răsbit, ca orice publicație românească fără subvenții, nu le putem învinge decât cu ajutorul cetitorilor noștri înțelegători. Fiecare întârziere, deranjând rosturile modestiei noastre așezări administrative, ne pricinuieste însemnate pierderi.

Jean Jaurès. — În ziua aniversării războiului s'au împlinit zece ani dela moartea tragică a lui Jean Jaurès. Era la Paris, în amurgul mobilizării, în vreme ce cheurile Senei se umpleau de ecoul larmei însuflețite, pe balcoane fălăiau drapele, și de-alungul bulevardelor se prelingea chemarea metalică

a goarnelor. Atunci, din acea nebună învălmășală de oameni a pornit glonțele fanatic, destinat să doboare pe marele animator al socialismului francez, pe nedrept bănuț, că ar fi fost în stare să abată din drumul ei armata chemată să apere solul patriei. A fost o crimă profund odioasă, și perfect inutilă. Nimic nu îndreptățea presupunerea, că Jean Jaurès ar fi subordonat datoria sa de bun cetățean puerilei utopii pacifiste, pe care socialdemocrația germană a avut grije de altfel s'o spulbere în patruzeci și opt de ore.

Când mântuirea Franței, invadată de oștile Kaizerului, a putut să smulgă antimilitaristului Gustave Hervé o convertire răsunătoare la patriotism, nu mai încapă îndoială, că marea inimă a lui Jean Jaurès ar fi bătut și ea în ritmul sufletului francez. Așcuțita sa inteligență ar fi priceput, că odată ce zarurile au căzut, înfrângerea Germaniei este o condiție indispensabilă pentru triumful democrației. Scăpătorul său talent ar fi însuflețit, printre cele dintâi rânduri, ideia luptei pentru dreptatea universală.

Astăzi, când rămășițele sale pământești au fost transportate în Pantheonul gloriilor franceze, numai cavalerii falșului umanitarism mai pot să facă în jurul figurei lui Jaurès o apologie a anarhiei internaționale. El fusese cu totul altceva. Un spirit idealist, în permanentă frământare, un poet al evoluției sociale, un profet inspirat al unei lumi mai bune, și mai presus de orice, un artist al cugetării aprinse, ample și amornice.

Victimele de peste Nistru. — Vă aduceți aminte, cât de sus se ridicase, mai acum un an, răcnetul prelungit al gazetarilor negustorești din strada Săriindar, când un străin suspect, încercând să fugă de sub escortă, căzuse ucis lângă Nistru de glonțul atent al unei santinele. Toate trăsnetele rotative ale micilor Jupiteri de hârtie se abătuseră asupra barbariei noastre românești, acoperind cu hulă și cu osândă administrația din Basarabia: o teoroare de o mie de ori mai odioasă și mai criminală decât regimul cnutului țarist. Nu exagerăm nimic, ne improspătăm numai memoria. *Lupta și Adevărul* au scos, luni de-arândul, fîpete isterice, pomenind mereu despre oameni împușcați fără judecată, și, în oglinda strâmbă a cunoșcuților samsari ai scrisului cotidian, România se privia, cu trăsături sufletești mutilate, lângă un ideal portret al Rusiei de altădată. Desigur, din aceste false strigăte umanitariste și din aceste senzaționale reportaje povestind masacre imaginare, s'a hrănit din belșug propaganda împotriva noastră, ale cărei isvoare se adăpau chiar din valul de mișelie tipărită pe care o suportăm cu atâta blândețe în însăși inima țării.

Iată, acum, epilogul. Zilele trecute, d. dr. I. Duscian, care pare să fie unul dintre pușinii informatori obiectivi ai stărilor din Basarabia, a publicat în

Universul o lungă listă, cuprinzând numele și gradul tuturor jandarmilor cari au fost omorâți în Basarabia. Numărul lor întrece presupunerile oricărui din noi. Nu mai puțin de 140 de flăcăi, aproape toți băieți de țaran, au căzut îndeplinindu-și datoria de paznici ai ordiței și de ostași, în vreme de pace, ai unității naționale. 140 de tineri români, morți pentru țară, cu fața spre inamic. 140 de victime ale urzelelor criminale care urmăresc să arunce printre rândurile noastră șovăitoare sămânța anarhiei. 140 de cruci proaspete în nesfârșitul cimitir al jertfelor de sânge cu care am plătit întregirea hotarelor. Priveliștea lor ar fi putut să stoarcă o lacrimă de duioșie până și celui mai puțin simțitor dintre „umanitariștii“ cari populează astăzi presa noastră botezată (vorba vine!) independentă. Cu toate acestea, n'a fost așa. Eroiul pomelnic nu numai că n'a trezit în redacțiile cunoscute nici un fior de emoție, nici mișcare de recunoștință și niciun gest de pietate, dar s'au găsit condeie, — tot acele cari insultă și scrisul nostru închinat ideei naționale, — cari au aruncat aspra lor anatema asupra redactorului *Universului*, vinovat de neiertata crimă de a fi arătat, spre surprinderea tuturor, câte vieți au fost jefite pentru apărarea Basarabiei în fața criminaliei ofensive a anarhiei comuniste. Sărmanul d. dr. Duscian, pentru o atât de firească atitudine românească, și pentru o atât pe creștinească pomenire a unor suflete trecute în lumea dreptilor, a fost înscris imediat pe puchinoasele tablete ale șabăsgoimului Eugen Filotti, în *Cuvântul Liber*, printre „agenți provocatori ai oligarhiei“!.. Democrația, pentru aceste biete slugi de Sâmbătă ale d-lui Kalman Blumenfeld, nu începe de cât dincolo de hotarul dragostei de țară. De-aceea, toată compătimirea

lor e pentru atentatorul Max Goldstein și foată admirația pentru republicanul Cocea, căci aceștia sunt jertfele benevole ale unei lupte de idei; în acelaș timp, toată indiferența și tot disprețul lor pentru generalul român Stan Poetaș sau pentru caporalul Florea Ion, asasi-nați la drumul mare de bandele bolșevice.

Nu ne miră această potriveală din partea musafirilor încrustați în ziaristica românească. Și tovarășul Trotzki din Kremlinul Moscovei și d. Brănișteanu din Sărindarul Bucureștilor, sunt deopotrivă de Braunștein. Atât de puțin li se deosebesc actele de naștere, în cât sentimente lor față de România nu se poate se nu semene. Pentru ce vor fi ajutând, însă, această operă de slăbire a puterii noastre de rezistență, micile codițe de topor, bieții băieți deștepți dela *Adevărul* și dela *Lupta*, cari își împrumută iscălitura pentru un nenorocit dinar pângărit și vând moștenirea sufletească a părinților lor pentru un nemernic biud de linte?..

Musafiri nepoftiți. — E vorba despre o problemă de sănătate internă a României-intregite, pe care a ajuns s'o deșbată până și d. Honigman dela *Lupta*. Mierosul prim-născut al familiei Fagure (localizare datorită confratelui cu acelaș nume) se arată într'adevăr foarte alarmat față de mulțimea crescândă a indivizilor indezirabili, străini de origine, cari „cu nume și meserii de împrumutat” s'au abătut asupra țării noastre, făcând afaceri tenebroase și îmbogățindu-se pe căi suspecte. Vorbește, cu alte cuvinte, de funie în casa spânzuratului... Căci, această vermină asfixiantă a oaspeților flotanți n'a invadat, cum zice Albert, fratele lui Emil, numai fabricile, cafenelele, varieteurile și speluncele de noapte ale Capitalei. Cei pripășiți pe acolo poate nici nu sunt atât de primejdioși,

ca ceilalți tovarăși ai lor, cari, comod instalați la mesele lor de scris, de-a-supra rotativelor uruitoare, împrăștie veniul descompunerii lente în sufletul a zeci de mii de cetitori, apărați de primejdia intoxicărei grație numai admirabilului lor scepticism românesc. Despre acești paraziți, firește, *Lupta* are prudența să nu pomenească nimic, arătând cu degetul în altă parte. Este trucul clasic al pungașului fugărit dela spate, care, ca să scape, strigă și el din toți bojocii, prefăcându-se că s'a așezat în fruntea urmărilor: — „Puneți mâna pe el”!... Stratagema e însă prea veche pentru a mai amăgi pe cineva. Nu operează pseudonimul Emil D. Fagure subț un „nume de împrumutat”? *Gazetăria* alfabetalui Albert Honigman nu e o „meserie de împrumutat”? Și, dacă se pomenește despre musafiri nepoftiți, apoi am vrea să ni se răspundă: pe acești proaspeți locatari ai malurilor Dâmboviței, cine i a pofțit la noi? — „Ei, onorabililor, aveți bilet de invitație”?

Scatologie. — Tovarășii de idei ai dlui N. D. Cocea, aciuți cu hrana în bani la revista de Sâmbătă a dlui Iacob Rozenthal, au deschis din nou un foc concentric de polemică lătrătoare asupra redactorilor *Țării Noastre*, scoțând din cunoscutul dicționar al mahalalelor bucureștene tot ceea ce e în stare să ofere mai respingător insulta trivială și interjecția obscenă. E o literatură de closet, pe care nu riscăm nici măcar s'o călcăm cu piciorul, de teamă să nu ne compromitem grav salubritatea pingelelor. Se înțelege, în felul acesta suntem puși în imposibilitate de a răspunde cu aceeaș măsură. După cum nu ne simțim obligați să încrucisăm vârful unei săbii sau acutișul peniței cu foștii locatari ai ocnelor dela Doftana, astăzi îndrumători spirițuali ai *Cuvântului Liber*, tot atât de puțin dispuși

suntem să angajăm modestele noastre puteri stilistice într'un duel cu hărdăul de lături. Operația, e adevărat, n'ar prezenta nici o dificultate. Ar fi destul să ne lăsăm și noi, ca d. Eugen Filotti, pe Vinea...

Aceasta nu însemnează însă, că anumite insinuări nedemne, strecurate ici și colo în acest sos imund, pot fi lăsate fără un răspuns precis. Laba care încearcă să murdărească, se cade să fie lovită scurt și retezat. Așa, de pildă, trebuie să se știe odată pentru totdeauna, că n'a existat nici când, nici un fel de „generozitate“ a dlui Aristide Blank față de d. Octavian Goga, și că nici unul dintre redactorii acestei reviste n'a suferit vreodată oșanda de a primi abjectul salariu al patronilor actuali dela *Adevărul*. Realitatea e simplă și limpede. Minciuna care ni se aruncă dinainte e complicată și pute urât.

Răspunzând așa, oarșan, la calomniile de bălci proșt ale mărunților scatologi din strada Sărindar, nu relevăm decât o singură tentativă de ofensă. Amneștiții dela *Cuvântul Liber*, de mult declasați pentru serviciile degradante prestate în timpul războiului pe seama subofițerilor din armata lui Mackensen, îndrănesc să ironizeze raporturile dintre directorul *Țării Noastre* și colaboratorii săi. Dumnealor se înșeală săngeros. Acestea nu sunt relațiuni dela „sufragiu“ la „castelan“, ci sunt legături cari pornesc din apărarea onestă și stăruitoare a aceloraș convingeri. Alături de d. Octavian Goga, Alexandru Hodoș, de pildă, știe că slujește, cu fruntea sus și cu obrazul curat, ideia națională. Ar putea să răspundă publicistul Eugen Filotti, advocat în timp de pace și rânduș, la spițerie în vreme de războiu, ce ideal al său slujește pela spatele dlui N. D. Cocea și subț d. Kalman Blumenfeld?

Concordatul cu Roma. — Atât a priceput, adică, d. Albert Honigman din notița pe care am publicat-o în *Țara Noastră* acum opt zile, ca să scurtăm puțin veleitățile sale de paznic în ale ortodoxiei. Ci-că am fi luat astfel apărarea guvernului, dela care încasăm, bineînțeles, pentru treaba asta respingătoare, grăse subsidii, după pilda confrăților din strada Sărindar. Trebuie să precizăm repede, cât mai e vreme, că băiatul cantorului dela sinagoga din Târgul-Cucului își înșeală amarnic cetitorii punând în circulație asemenea năsbătii. N'a fost în rândurile pe pe care le-am scris, — ce Dumnezeu, a trecut o săptămână de-atunci — nici cea mai fină fluzie care să fi semănat cu o pledoarie pentru competența partidului liberal în materie claricală. Era, pur și simplu, exprimarea părerei, pe care o păstrăm cu îndârjire, că nu cei doi frați gemeni dela *Lupta*, purtând fiecare alt nume de familie, sunt chemați să stea de santinelă la porțile Mitropoliei dela București.

Cât despre concordatul pe care guvernul actual îl tratează cu ~~ei~~ Scaun prin intermediul d-lui C. Banu, chestiunea e mai delicată decât s'o discutăm cu confratele Leonard Paukerow, obișnuitul reporter al festivităților dela Blaj. O parte din presa Capitalei, a deschis o „campanie senzațională“ pentru a arăta în ce fel interesele noastre naționale au fost închinată catolicismului militant. S'a publicat chiar cuprinsul unui proiect de Concordat, pentru a se dovedi că demnitatea României nu s'a bucurat de o suficientă ocrotire. Dela ministerul Cultelor s'a contestat autenticitatea textului dat în vileag. Alte lămuriri nu s'au dat. Tratatивele se poartă în umbră, oficialitatea pertractantă tace, iar în opinia publică și-a făcut loc, o accentuată îngrișorare. Plutim în nedumerire.

Partidul liberal vede astfel sporind aceeaș mișcare de protestare, pe care el însuși, în opoziție fiind, o pusese la cale împotriva d-lui Octavian Goga, atunci când acesta semnalase necesitatea unei precizări a raporturilor dintre biserica catolică și statul român. Așa cum fusese proiectată atunci codificarea acestor legături, cu cea mai atentă grijă pentru înfățișarea instituțiilor românești, ea s'ar fi realizat fără dificultăți, în scurtă vreme, și spre satisfacția noastră. Avem impresia că, din diferite cauze, dar cu deosebire din nepriceperea belor chemați să ne reprezinte, înțelegerea devine din ce în ce mai grea.

Dar, revenind la aceeaș nedumerire, ce-l interesează toate aceste pe d. Albert Honigman, alintatul nepot al rabinului dela Sadagura? De unde a răsărit el adversar al catolicismului? Și, mai ales, cum de-am câștigat pe seama arhierilor din Ungro-Vlahia un tovarăș de luptă atât de îndărjit?

Reviste ardelenesti. — La redacție ne sosește cel mai proaspăt număr, numărul pe lunie, al revistei *Transilvania*. Din cele 32 pagini ale organului „Asociației” dela Sibiu, 25 sunt consacrate excursiunii recente, pe care d. Vasile Goldiș a condus-o la București, la Vălenii-de-Munte și la Breaza-de-sus. E o dare de seamă minuțioasă, care nu trece cu vederea nici un amănunt, dela cuvântarea Regelui în ședința „Academiei române” până la lista completă a dansatorilor cari au executat pe scena Teatrului Național jocul național de coloană, numit romana. Interesul față de acest lung reportaj, — cinci articole iscălitte cu câte trei steluțe, — nu se poate menține prea viu, din nefericire, prin faptul că, atât cuvântările cât și recepțiile respective, au mai fost publicate, fie în gazetele zil-

nice, din Capitală, fie de cele săptămânale din provincie, fie, în sfârșit, chiar de „Monitorul Oficial”.

Am mai vorbit și altădată de inexplicabila sărăcie a revistelor literare ardelenesti. Nu ne necăjim pentru cele cari nu s'au născut. Să ne mărginim la cele cari, în ciuda tuturor piedicelor, reușesc să trăiască. Pentruce, măcar acestea, nu se pot ridica la nivelul de altădată? Iată, nu mai departe, decât la Sibiu, unde plutește amintirea *Luceafărului*, în jurul căruia vreme de zece ani s'a grupat tot ceea ce intelectualitatea ardelenescă avea mai reprezentativ, vegetează astăzi *Transilvania*, în anul al cincizeci și cincilea, ca un buletin ôsificat al cine știe cărei societăți veterinare, acoperind o fină hârtie și utilizând un tipar aproape elegant, pentru a reproduce, după *Universul*, scurta alocuțiune a presbiterului Nae Vasilescu dela Văleni, pentru a transcrie, după un atîș de teatru, programul concertului dela Ateneu, sau pentru a fixa definitiv în ochii posterității locul pe care l-a ocupat carul fabricării juicii din conductul alegoric aranjat de d. Pupăzescu din Breaza. Te cuprinde, văzând atâta mizerie cerebrală, un simțământ iremediabil de tristețe. Cum? Aceasta este revista de cultură a „Asociației”, ale cărei rosturi s'au asemănat nu de mult cu acele ale „Academiei române”? Acestea sunt paginile în cari ar trebui să se oglindească preocupările cugetătoare ale acestui colț de țară? Aceasta este contribuția generației de astăzi de cărturari ardeleni?

„Asociația” nu se poate mărgini la rolul, onorabil și acela, de aranjatoare a festivităților naționale. Ea nu are dreptul să renunțe la menirea ei culturală. Domnule Vasile Goldiș, vă rugăm, salvați obrazul *Transilvaniei*...